

РЕЗЮМЕ

Математика дарсларининг ўзига хос томони шундаки, бу ўқув материалнинг абстрактлигидир. Шунинг учун ўқитувчи ўқувчиларнинг дарсадаги фаолиятини мақсадга йўналтириб ташкил этиш қобилиятига эга бўлса, уларни ўқув материалига ўз малакалари ва билимларини очиб бериш билан жалб эта оласа, ўқув топшириқларининг мақсад ва вазифаларини аниқ белгилаб берса, дарсларда яхши интизомга асосланган таълимий муҳит яратилса, ўқувчиларнинг ўқув материалларини сифатлироқ ўзлаштиришларига эришиш мумкин. Ушбу мақола ана шундай дарсларни ташкил этишга асос бўладиган таълим тамойиллари ва уларнинг математика дарсларида қўлланилишига бағишланган.

РЕЗЮМЕ

Отличительной чертой уроков математики является абстрактность этого учебного материала. Следовательно, дисциплинированная учебная среда для учеников может быть достигнута если учитель имеет возможность целенаправленно организовывать деятельность учеников на уроках, вовлечь их в учебный материал, раскрывая их навыки и знания, четко определять цели и задачи учебных программ. Данная статья посвящена принципам обучения, лежащим в основе организации таких уроков, и их применению на уроках математики.

SUMMARY

Abstractness of materials is the distinguishing feature of math lessons. Students will qualitatively comprehend the materials, if a teacher is able to: purposefully organize their performance during lessons, attract students to study materials by showing their acquirement and knowledge, demonstrate purpose and goal of the tasks, create a good behavior educational environment. The following article is made in order to create educational changes that can be used to conduct this kind of lessons.

Tálim - tárbiya teóriyasi hám metodikasi

ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚАЛЫ ОҚЫҰШЫЛАРДЫҢ КРЕАТИВ РАЎАЖЛАНЫҰЫН ЖЕТИЛИСТИРИҰДЕ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ГЕОГРАФИЯНЫҢ ОРНЫ

Ж.Б. Абдираманов – үлкен оқытыушы

Әженияз атындағы Нәкис мәмлөкетлик педагогикалық институты

Таянч сўзлар: инновацион методлар, педагогик технологиялар, креатив фикрлаш, педагогик ҳамкорлик, ўқув, вазият, суҳбатга киришиш.

Ключевые слова: инновационные методы, педагогические технологии, креативное мышление, педагогическое сотрудничество, учебные ситуации, вступление в диалог.

Key words: innovative methods, pedagogical technologies, creative thinking, pedagogical cooperation, training cases, entering a dialogue.

Тәлимнің заманағөй концепциясында тәлим процесиниң орайы тыңлаўшыдан билиў барысының актив субъектине айланған оқыўшы есапланады. Бул мақсетке ерисиў ушын оқыў дәстүрлери хәм оқытыў технологияларының мазмұны сәйкес рәўиште жаналанады. Бақлаўларымызда, хәр бир оқыўшының пәнлерди үйрениўге өзине тән индивидуал қантасы бар.

Өзбекстан Президенти Ш.М.Мирзиёев 2020-жыл 29-декабрь күнги Өзбекстан Республикасы Олий Мәжлисине жоллаған мүрәжатнамасында -«Биз өз алдымызға мәмлөкетимизде үшінши Ренессанс фундаментин пайда етиўдей уллы мақсетти қойған екенбиз, буның ушын жаңа Хоразмийлер, Берунийлер, Ибн Синалар, Улугбеклер, Наўайы ва Бабурларды тәрбиялап беретугын орталық хәм шараятларды жаратыўымыз керек. Бунда, дәслеп, тәлим хәм тәрбияны раўажландырыў, саламат турмыс орталығын жаратыўымыз, илим-пән хәм инновацияларды раўажландырыў миллий идеямыздың тийкарғы тиреклери болып хызмет етиўи зәрүр» [1] - деп атап көрсеткен еди.

Мине, усындай әдиўли ўазыйпаны орынлаўда жасларға хәр тәрәплеме билим бериў арқалы олардың ой-өрисин раўажландырыў, дүньяны кеңнен таныўын жетилистириўде география пәнлери, соның ишинде экономикалық география пәниниң де орны оғада уллы.

Соның ушын да, бүгинги күнде экономикалық география пәнлерин оқытыўда жаңа технологияларды қолланған ҳалда, билим бериў сапасын еле де жетилистириў, оқыўшылардың билим алыў көнликпелерин жетилистириў арқалы оларды креатив раўажландырыў ушын кең имканиятлар бар.

Оқытыўдың белсендилигин педагогикалық жақтан үйрениў арқалы оқыўшының дүнья таныў билиминиң сапасын арттырыўға хәм логикалық ойлаў қәбилетлигин раўажландырыўға лаеда, анық мақсетке бағдарланған хәм де жақсы шөлкөмлестирилген актив сабақларда оқыўшылар материалды толық үйрене алады. Бунда, сабақ барысында, оның тийкарғы мақсети ретинде төмендеги ўазыйпалар орынланыўы керек;

- Педагогикалық изертлеўдин усылларын хәр сабақта системалы түрде қолланыў арқалы оқыўшылардың креативлиги арқалы билим сапасын, дүньятаныў билимин раўажландырыў;

- Хәкыйкый қоршаған орталықта пайда болатугын хәм дүньятаныў арқалы шешилетугын мәселелерди таңлай билиўи хәм оларды есапқа ала отырып нәтижелерди түсиндириўдеги дәретиўшилиқ қәбилетлигин раўажландырыў;

- Хәр қыйлы ис-усылларды креатив қолланыў арқалы оқыўшының билимин, өзбетинше үйрене алыўы хәм сабақтың сапасын арттырыў;

- Оқыўшыларды бир-бири менен пикир алмасыўға, бирин-бири тыңлаўға, өзбетинше хәм бирлесип жумыс ислеўге тәрбиялаў.

- Үйренилип атырған билимин өз дәретиўшилиги арқалы хәкыйкый турмыста қолланып хәм оны алдағы ўақытта да өзинше таллай алыўына үйретиў. [2]

«Дүньяның тәбийий ресурслары» темасы бойынша оқыўшылардың креативлигин арттырыў ушын қолланылатугын усыллар.

Атлас карталар, қосымша материаллар, оқыў методикалық комплекси мағлыўматларынан пайдаланып, өз бетинше төмендеги жумысларды орынлаў талап етиледі.

1. Тәбийий ресурслардан пайдаланыўда ИТР дың әхмийетин көрсетип берин. Дүнья көлеминде тәбийий байлықлардың бир тегис бөлистирилмегенлигин түсиндирип берин.

2. Жазыўсыз картаға тәбийий ресурслардың тийкарғы бассейнери хәм кәнлерин түсириң. Дүнья тәбийий хәм шийки зат ресурслары картасынан пайдаланып, отын-энергетикалық кәнлерди жазыўсыз картаға түсириң.

3. Отын санааты картасы хәм басқа да статистикалық мағлыўматлардан пайдаланып айырым мәмлөкетлердеги орташа жыллық нефт-газ қазып алыныўын есаплап шығың хәм бул бойынша диаграмма дүзиң.

1-тапсырма: Сиз билесиз бе?

1. Карта схемада көрсетилген қазылма байлық түрлері бойынша дүниедағы ең ири бассейндерді көрсетің; 1) көмір, 2) нефть, 3) темір рудасы.

2. Австралия, Япония, ГФР, Қытай, Аргентина мемлекетлерінің қайсыларында сүрілетуғын жерлерінің көп хэм кем тәміинленгенлік дәрежесін көрсетің.

Сиз қалайынша түсіндіресіз:

1. «Тәбиат» хэм «географиялық орталық» түсініклерінің ұқсаслығы хэм айырмашылығы нелерден ибарат.

2. Не ушын ресурстар менен тәміинленіуді тек ғана оның қорларының көлемі менен талқылап болмайды?.

3. Дүние жүзі жер фонды дүзілісіндегі өзгерістер нелерге байланыссы болып атыр?

4. Адамзаттың суы машқаласына дуушар болыу себептері нелерден ибарат?

5. Кислоталы жауынлардың зиянлы ақыбеттері қандай?

6. Не ушын экологиялық машқалаларды шешиу ушын халық аралық бирге ислесиулер керек болады?

Сиз қалай ойлайсыз:

1. Не ушын жәміет хэм тәбиаттың өз ара тәсірін биологиялық машқала деп емес, ал хәммесинен бұрын жәміеттік хэм социаллық машқала деп қарау керек?

2. Қайта тикленіуші хэм тикленбейтуғын тәбйий ресурстардан ақылға мууапық пайдаланыудың мәнісі неде?

3. Тәбиаттан пайдаланыу хэм экологиялық машқалаларды шешиуде географиялық илимлер қандай рол атқарады?

Хәзіргі рауажланыудың жедел дәуірінде билимлендіру мәкемелері алдына ресурс, кадрлар хэм информациялық базаларын және де беккемлеу, оқыу-тәрбия процесін жаңа-методикалық комплекстер, алдыңғы педагогикалық технологиялар менен толық тәміинлеу сыяқлы әхміетті ұазыйпаларды қойған.

Усы ұазыйпаларды жеңілі шешиуде педагог оқытушылар тәрәпинен заманагөй тәлим технологияларының әхміетінен хабардар болыуы хәмде оларды тәлим процесінде нәтижелі қоллана алыуы, сондай-

Әдебиетлар

1. Өзбекстан Республикасы Президенти Ш.М.Мирзиёевтың мәмлекетимиз парламенти – Олий Мәжлиске Мүрәжати. -Т.: 2020.

2. Думановой Т.Б. Возможности урока географии при формировании креативного мышления у учащихся. Тезисы на тему: информационно-образовательная среда –важнейший компонент новой системы образования. -М.: 2019.

РЕЗЮМЕ

Мақолада иқтисодий география фанларини ўқитишда янги замонавий технологиялар орқали мактаб ўқувчиларини креатив ривожлантириш методларининг муҳим аҳамияти очиб берилган.

РЕЗЮМЕ

В статье раскрыто значение методов в развитии креативного мышления учеников средней школы при обучения экономической географии.

SUMMARY

The article reveals the importance of methods in the development of creative mumblyng of secondary school students when teaching economic geography

ақ тәлимди шөлкемлестириуге дәретиўшилиқ пенен қарым-қатнас жасаў әхміетли ұазыйпалардан болып есапланады.

Усы ұазыйпаларды табыссы орынлау ушын төмендеги илажларды әмелге асыруды талап етеди.

1. Республикамызда тәлим тараўындағы терең реформалардың өткизип атырғанлығын, шет ел тәлим системасындағы өзгерістер, дүние тәлим системасындағы өзгерістер, дүние тәлим стандартларына жақынластыру умытылуы, сабақлық хэм оқыу дәстүрлері жаңа әуладтың жаратылуы сабақты ықшам хэм қызық формада шөлкемлестириу ушын шараят жаратады.

2. Тәлимнің интерактив методларының орайында оқытушы шахсының еркин пикир жүрите алыуына үйретиу мәслеси турады. Көп жыллық қәлипке орналасқан, ески типтеги сабақлар системасы оқытушылардың еркин пикирлеуге тосық болып, тек ғана оқытушының мағлыұмат бериуіне тийкарланған әди.

3. Тәлимнің интерактив усуллары хэм өз бетинше жұмыслары оқытушылардың сабаққа болған қатнасығы хэм билим алыуға болған хәуесин арттырушы әхміетли түртки болды, десек қәте болмайды.

4. Тәлимде жаңа технологияларды қоллаудың ең айрықшалығы, тәрбиялық әхміети соннан ибарат, оқытушыда жасырынып турған қәбилет хэм билимлерин шығаруы имканына ийе болады. Оларда өз имканияларына исенеди және де олар өзлериниң исеним менен қарап, алға қәдем таслауға тарбияланады, оқытушыға хәр бир пәннен үйренілетуғын илимий түсиник хэм нызамлылықты тек ғана үйреніп қалмастан, бәлки оны келтирип шығарушы себептерин анықластыруға жәрдем береді.

5. Оқытушыда илимий дүниеқараслардың қәлипле-сиуінде, өзлигин таныстыруда, қурамалы жағдайларда өзін еркин тутып, өзлигинше тууры жол таңлай би-лиуде тәлимнің интерактив усулларының әхміети үлкен екенлигине исеним пайда еттик.

6. Көплеген географияға тийисли әдебиетларда тәлим нәтижелилигине ерисиудің мыңлап усуллары хаккында илимий усыныслар келтирилген. Бирақ, олардың кемшилиги сонда, бул усулларды қолланыу тийкарында оқытушы мойнына жүкленген. Бул мақалада көрсетилген технологияларда орайлық орын-да оқытушы шахсы қойылған.

Жуумақлап айтқанда, жаңа технологиялар хәр бир талабаның шахсын анықлауда, олардың билим хэм көнликпелерге ийе болыуына үлкен жәрдем хэм им-кананият туудырады деп ойлаймыз.

Мине, усындай хэм де және басқа тапсырмалар бе-риу арқалы оқытушыларды хәр тәрәплеме ойлауға, өзли-гинше берилген тапсырмаларды шеше алыу арқалы оларды креатив рауажланыуына мүмкиншилиқ жара-тылады.